

Binnen de vaste commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking bestond bij vier fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de brief over de Nederlandse inzet in Jemen (Kamerstuk 32 623, nr. 151) en de antwoorden op de schriftelijke vragen gesteld door het lid Sjoerdsma over Nederlanders die klem zitten in Jemen (2015Z09411).

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Eijsink

De voorzitter van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
De Roon

De griffier van de commissies,
Van Toor

Inbreng VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de regering over de situatie in Jemen. Deze leden hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

Algemeen

De situatie in Jemen baart de leden van de VVD-fractie grote zorgen. Zij beschouwen de situatie die de Ministers schetsen in hun brief aan de Kamer als een bevestiging dat deze zorgen legitiem zijn. Deze leden vernemen graag of de Ministers opnieuw een update kunnen geven van de laatste ontwikkelingen sinds het uitkomen van de brief vorige maand. Wat zijn momenteel de strategische verhoudingen in Jemen? Tekenen realistische eindscenario's zich inmiddels af? Is er een oplossing of een middenweg denkbaar? Welke rol spelen de nieuwe Koning van Saoedi-Arabië en zijn heringerichte regering precies in de strijd: is er sprake geweest van een duidelijke verschuiving ten aanzien van de Saoedische positie jegens Jemen na de troonwisseling? Hoe duiden de Ministers de Saoedische reactie op de gebeurtenissen in Jemen voorafgaand aan het ingrijpen?

Ex-president Saleh

De Ministers schrijven over de voormalige president Saleh. Hij speelt een rol in de strijd in Jemen aan de zijde van de Houthi's. Kunnen de Ministers meer vertellen over de positie van Saleh? Hoeveel steun geniet hij nog onder de Jemenitische bevolking? Wat is zijn invloed in de praktijk en wat zijn volgens de Ministers de ambities van Saleh?

Strijdende partijen

Al Qaeda in Jemen wordt de gevaarlijkste tak van de terreurorganisatie genoemd. Onlangs kwam het bericht naar buiten dat Al Qaeda-kopstukken nog steeds worden gedood in Jemen. Wat is er bekend over de aanwezigheid van Al Qaeda-cellen in Jemen? Worden zij nog altijd zo gevaarlijk ingeschat als voorheen? Welke rol spelen zij in het huidige conflict? Hoe beoordelen de Ministers deze dreiging?

Ook ISIS zou inmiddels zijn opgedoken in Jemen en zich doen gelden met gerichte aanslagen op moskeeën. Kunnen de Ministers iets zeggen over hoe omvangrijk ISIS is in Jemen? Hoeveel strijders hebben zich inmiddels aangesloten bij de organisatie in Jemen? Hoe beoordelen de Ministers deze dreiging?

Sommige landen in de Saoedische coalitie tegen de Houthi's participeren ook in de coalitie tegen ISIS. Wat zijn daarvan de praktische gevolgen voor de capaciteit voor de missie tegen ISIS in Syrië en Irak? Is er sprake van een verschuiving van Syrië/Irak naar Jemen?

Humanitaire situatie

De VN stelt – op het moment van schrijven van de brief – dat het aantal doden sinds 26 maart de 1.500 is gepasseerd, waarvan minstens 646 burgerslachtoffers. Kunnen de Ministers een update van deze cijfers geven? Over hoeveel doden en burgerslachtoffers spreekt de VN? Wat is het percentage burgerslachtoffers onder de doden? Zijn er cijfers van UNICEF bekend? En van andere organisaties?

Heeft de VN-Mensenrechtenraad, die Saoedi-Arabië hoopt voor te zitten, al een Commission of Inquiry aangekondigd of ingesteld om mensenrechtenschendingen te onderzoeken? Is Nederland voornemens hiertoe op te roepen, temeer gezien de enthousiaste Saoedische inzet binnen dit forum?

De Ministers schrijven verder dat de Nederlandse noodhulpbijdrage aan Jemen via twee kanalen loopt: 2 miljoen euro via de VN en 3 miljoen euro via de Dutch Relief Alliance. Wat is de gedachte achter deze verdeling? Kunnen de Ministers toelichten waar het geld uit deze fondsen tot nu toe aan is uitgegeven?

Het Amerikaanse Congres heeft de hulp aan Jemen inmiddels opgeschort. Verwachten de Ministers dat andere landen de VS hierin zullen volgen? Of is dat misschien al het geval geweest? En hoe beoordelen Nederland en de EU dit besluit?

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten

In de brief is te lezen dat voorbehoedsmiddelen en medicijnen voor verloskundige zorg maanden geleden via het VN-fonds voor bevolkingsplanning zijn besteld en dat de distributie goed zal moeten worden gevolgd. Op welke wijze zal daaraan invulling worden gegeven?

Veiligheid en rechtsorde

«Het programma veiligheid en rechtsorde heeft concreet bijgedragen aan het democratiseringsproces zoals dat indertijd binnen het 'Gulf Cooperation Council' initiatief in 2011 is afgesproken,» schrijven de Ministers. De leden van de VVD-fractie zouden graag horen op welke wijze dan concreet is bijgedragen aan het democratiseringsproces. Welke acties zijn ondernomen en tot welke concrete resultaten hebben die geleid? Hoe rijmen de Ministers deze uitspraak met de huidige situatie in Jemen, die gelijk staat aan de volledige ontsporing van het democratiseringsproces?

Overig

Daarnaast hebben de leden van de VVD-fractie nog een aantal vragen die niet direct betrekking hebben op de brief van de Ministers.

Te beginnen met de rol van Iran in het conflict in Jemen. Er is eerder in de Kamer gesproken over vermoedelijke bewapening en/of andere vorm van ondersteuning door Iran. Kunnen de Ministers de berichten hierover nu wel bevestigen?

Gezien de zeer gewelddadige situatie op de grond in Jemen vragen de leden van de VVD-fractie zich ook af of het onafhankelijke waarnemers lukt om de situatie op de grond te monitoren. Is dat het geval? En achten de Minister dat überhaupt haalbaar?

Ten slotte een vraag over werelderfgoed. Uit verschillende berichten blijkt dat de oude stad van Sana'a – UNESCO-werelderfgoed – ernstig beschadigd is geraakt door bombardementen van de Saoedische coalitie. Kunnen de Ministers iets zeggen over de effecten die bombardementen op het werelderfgoed in Jemen hebben gehad? Is dit punt aan de orde gesteld bij Saoedische coalitie?

Inbreng PvdA-fractie

Politieke inzet Nederland

De leden van de PvdA-fractie steunen de inzet van Nederland samen met de internationale gemeenschap voor snelle terugkeer van de stabiliteit, wederopbouw, en democratisering in het land. Dit is in het belang van de kwetsbare bevolking van Jemen maar ook voor de internationale stabiliteit en veiligheid. Een politieke oplossing achten de leden de enige uitweg uit dit conflict. Het relatief succesvolle verloop van het begin van de Nationale Dialoog liet zien dat dit mogelijk kan zijn. Zij vragen op welke wijze de regering de jarenlange Nederlandse ervaring en betrokkenheid bij de ontwikkeling van Jemen aanwendt, mede gezien de uitspraak dat Nederland altijd in contact stond met alle bij het conflict betrokken partijen, om de druk op binnenlandse strijdende partijen te vergroten om terug te keren naar de onderhandelingstafel. Daarbij is uitvoering van de resoluties van de VN-Veiligheidsraad uiteraard van belang. Deze leden vragen tevens of verdere uitbreiding van de bestaande individuele sancties naar nieuwe personen en/of met nieuwe maatregelen ook kan bijdragen aan het vergroten van de politieke wil weer te gaan onderhandelen.

De leden van de PvdA-fractie nemen de signalen van onafhankelijke NGO's over vermeend gebruik van clustermunitie zeer serieus. Zij zijn hier zeer bezorgd over en vragen de regering, mede vanuit de speciale rol die Nederland in Jemen speelt, om er bij de internationale coalitie bilateraal en via relevante internationale fora op aan te dringen geen clustermunitie te gebruiken, mee te werken aan de onderzoeken hiernaar, en volledige openheid te geven over het al dan niet gebruik er van.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat sinds 2013 het reisadvies gold voor Nederlanders om het land te verlaten. Desondanks vinden zij het van groot belang dat de regering de 6 Nederlanders die nog in Jemen zijn, maximaal bijstaat wanneer zij zich in het nauw voelen zitten en geëvacueerd willen worden. De leden vragen daarom om nader in te gaan op hoe de Nederlandse regering deze mensen helpt om zo spoedig mogelijk het land te verlaten, op welke termijn de Ministers verwachten dat de Nederlanders geëvacueerd zijn, en in hoeveel gevallen dit succesvol is verlopen sinds het begin van het luchtoffensief van de internationale coalitie.

Humanitaire situatie

De leden van de PvdA-fractie maken zich grote zorgen over het humanitaire drama dat zich aan het voltrekken is in Jemen. Volgens de laatste berichten van de VN zijn 21,1 miljoen mensen (80% van de totale bevolking) afhankelijk van humanitaire hulp, wat het tot een van de grootste humanitaire rampen maakt van dit moment. Het is een enorme opgave om al die mensen te kunnen bereiken. Er is sprake van bemoeilijkte toegang tot mensen die de hulp nodig hebben, vanwege de door Saoedi-Arabië geleide blokkade op importen. In Jemen was al sprake van een chronische crisis met grote humanitaire noden, maar die is door de geweldssituatie alleen maar verergerd. Grote voedselschaarste en brandstoftekorten leiden tot acute voedseltekorten. Op 17 april jl. heeft de VN een internationaal noodhulpverzoek gedaan van 237,7 miljoen dollar. De leden van de PvdA-fractie vragen hoeveel geld er is toegezegd door de verschillende donoren. Ze vragen ook wat de huidige stand van zaken is rondom het EU Trust Fund voor Jemen. Is bekend hoeveel andere EU-lidstaten bij zullen dragen aan het fonds?

In de ontstane crisissituatie is vooral de positie van vrouwen en kinderen zeer zorgwekkend. Zo zijn ruim 1,5 miljoen kinderen en zwangere vrouwen ondervoed. De leden van de PvdA-fractie vragen de Ministers hoe deze kwetsbare groepen bereikt worden door de noodhulp programma's.

Meer dan 1 miljoen Jemenieten zijn op dit moment ontheemd, waarvan sommigen naar Djibouti en Somalië vluchten. De leden van de PvdA-fractie vragen op wat voor manier Nederland bijdraagt aan de opvang van de vluchtelingen uit Jemen in de Hoorn van Afrika.

Ontwikkelingssamenwerking

In de brief wordt aangegeven dat de huidige crisis ervoor zorgt dat alle programma's opnieuw tegen het licht gehouden worden. De leden van de PvdA-fractie vragen of de SRGR-activiteiten die nog wel doorgang vinden, zo aangepast kunnen worden dat vrouwen en kinderen hiermee ondersteund kunnen worden, aangezien zij het hardst worden geraakt door het conflict. Deze leden vragen ook hoe de participatie van vrouwen ondersteund wordt in projecten gericht op verzoening van de strijdende partijen.

De leden van de PvdA-fractie waarderen de aandacht die Nederland vraagt voor de problematiek van kindsoldaten. Volgens recente berichten van Human Rights Watch neemt het gebruik van kindsoldaten door Houthi's en andere groeperingen in het conflict toe. Kunnen de Ministers deze berichten bevestigen? Ze vragen waaruit de concrete inspanningen van de Ministers tot dusver hebben bestaan. Wat is de inzet van de Ministers op dit gebied, en wat is het resultaat dat de Ministers voor ogen hebben? De leden van de PvdA-fractie vragen wat de vervolgstappen zijn van de Ministers zodat de inspanningen zullen leiden tot een afname van het aantal kindsoldaten in het huidige conflict.

De Ministers schrijven in hun brief dat na 3 maanden het samenwerkingsprogramma opnieuw geëvalueerd zal worden en zo nodig aangepast. De leden van de PvdA-fractie vragen of de Kamer op basis van de uitkomsten van deze evaluatie opnieuw een brief kan verwachten.

Inbreng SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de brief van Ministers van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de ontwikkelingen in Jemen en de antwoorden van de Minister van Buitenlandse Zaken op vragen over onder meer de inzet van clustermunities in het land. Deze leden hebben hier nog een aantal vragen en opmerkingen over.

De leden van de SP-fractie hebben grote zorgen over de acute humanitaire ramp die zich in Jemen voltrekt. Jemen verkeerde al in crisis voor de escalatie van de gewelddadigheden en de luchtaanvallen van de coalitielanden onder leiding van Saoedi-Arabië sinds maart, maar sindsdien is de situatie in snel tempo verder achteruit gegaan. Kunnen de Ministers op de humanitaire situatie ingaan? Hoe ernstig is deze? Wat is de actuele situatie met betrekking tot het aantal doden, gewonden en ontheemden als gevolg van de escalatie van de gewapende strijd? Is het waar dat het merendeel van de dodelijke slachtoffers burgers betreft? Kan verder bevestigd worden dat de coalitie aanvallen uitvoert op woonhuizen van Houthi rebellen? Kan ook ingegaan worden op de verzoeken van de Verenigde Naties om financiële middelen voor het leveren van humanitaire hulp aan het land? In hoeverre wordt hieraan tegemoet gekomen? Is

het waar dat het grote bedrag dat Saoedi-Arabië heeft toegezegd aan de Verenigde Naties nog steeds niet is gestort? Overweegt Nederland een extra financiële bijdrage als dit nodig is?

De leden van de SP-fractie horen verder graag een appreciatie van de Ministers over de oorzaken van de verslechtering van de humanitaire situatie in Jemen. Zijn zij het met deze leden eens dat naast de opgelaaide gewelddadigheden de blokkade van de coalitie onder leiding van Saoedi-Arabië hier in belangrijke mate debet aan is, aangezien die ervoor zorgt dat schepen en vliegtuigen met hulpgoederen veelal de toegang tot Jemen geweigerd wordt? Worden de coalitielanden hierop aangesproken? Is opgeroepen tot het beëindigen van de blokkade? Indien dat niet het geval is, waarom niet?

Zijn de Ministers het met de leden van de SP-fractie eens dat het voor de bevolking van Jemen van het allergrootste belang is dat de strijdende partijen direct en onvoorwaardelijk overgaan op een staakt-het-vuren, desnoods eenzijdig? Wordt hiertoe opgeroepen? Wanneer dat niet het geval is, kunnen de Ministers toelichten waarom niet? Kan verder aangegeven worden of, naast de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, Nederland of de EU op enigerlei wijze militair betrokken is bij de operatie van de coalitielanden onder leiding van Saoedi-Arabië dan wel of Nederland of de EU er politieke steun aan verleent?

De leden van de SP-fractie zijn verder teleurgesteld in de antwoorden van de Minister van Buitenlandse Zaken op vragen over de inzet van cluster-munitie in Jemen door de coalitie. Is de Minister bekend met de uitspraken van een Saoedische generaal en woordvoerder van de coalitie tegen CNN dat cluster-munitie is ingezet in Jemen (4 mei 2015) en het rapport van de United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, dat ook melding maakt van de inzet van dit wapen (3 juni 2015)? Is de Minister naar aanleiding van deze berichten alsnog bereid om de coalitielanden op de inzet van deze munitie aan te spreken?

In de brief over de ontwikkelingen in Jemen noemen de Ministers ook het Amerikaanse beleid om terrorismeverdachten met raketten afgevuurd van onbemande vliegtuigen, drones, te doden. Hierover verscheen in april een uitgebreid rapport van het Open Society Justice Initiative. Daarin wordt onder meer geconcludeerd dat burgers slachtoffer zijn van dit beleid, dat het op gespannen voet staat met het internationaal recht, dat burgers mogelijk als doelwit worden gedefinieerd door de Verenigde Staten, dat individuen worden gedood die mogelijk gevangen hadden kunnen worden en dat de drone aanvallen contraproductief zijn. De leden van de SP-fractie ontvangen van de Ministers graag een reactie op deze bevindingen van het rapport. Kunnen de Ministers verder een oordeel geven van de mate waarin het Amerikaanse drone beleid in Jemen bijdraagt aan de gewenste de-escalatie van de spanningen en een politieke oplossing voor de conflicten die het land al jaren teisteren? Kunnen verder berichten in internationale media bevestigd worden dat Al Qaida in Jemen zijn macht uitbreidt als gevolg van de escalatie in de gewelddadigheden tussen de Houthi rebellen en aanhangers van president Hadi?

Verder vragen de leden van de SP-fractie de Ministers in te gaan op de situatie van de in Jemen aanwezige Nederlanders. Zijn er in de nabije toekomst mogelijkheden voorzien dat zij die dat willen alsnog het land kunnen verlaten? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie vragen de Ministers ten slotte in te gaan op de politieke gesprekken die in Genève plaatsvinden tussen de strijdende partijen in Jemen. Kloppen de berichten dat dit overleg zeer moeizaam verloopt? Hebben de Ministers zicht op de belangrijkste obstakels voor het bereiken van een politieke oplossing voor het geëscaleerde geweld? Kan ook ingegaan worden op hoe zo'n politieke oplossing eruit zou kunnen zien?

Inbreng D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de kabinetsbrief over de situatie in Jemen. Deze leden hebben naar aanleiding hiervan nog enkele vragen en aandachtspunten.

De leden van de D66-fractie danken de Minister van Buitenlandse Zaken voor de beantwoording van de vragen van het lid Sjoerdsma over de evacuatie van Nederlanders in Jemen. Kan de Minister de Kamer blijven informeren over de voortgang op dit gebied?

De leden van de D66-fractie constateren dat de Minister niet kan bevestigen of er daadwerkelijk clustermunitie is ingezet door de coalitie die de Houthi's bombardeert, zoals Human Rights Watch stelt. Dit is opvallend, zeker gezien het CNN-bericht van vorige maand waarin een Saoedische brigadegeneraal bevestigde dat Saoedi-Arabië clustermunitie heeft gebruikt: «...according to Brig. Gen. Ahmed Asiri, a Saudi military spokesman. He told CNN Saudi Arabia has been using CBU-105 in Yemen against armored vehicles and not in the city.»¹ Naast CNN heeft de *Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* (OCHA) van de VN in een *situation report* van begin juni de berichten over clustermunitiegebruik genoemd.² OCHA doelt in dit rapport specifiek op het gebruik van CBU-105, een type clustermunitie (Sensor Fuzed Weapon) dat verboden is onder het Clustermunitieverdrag. Was de Minister ten tijde van de beantwoording van de vragen bekend met deze berichtgeving? Zo ja, waarom heeft de Minister toen geantwoord dat hij de berichtgeving over het gebruik van clustermunitie niet kon bevestigen? Gezien deze informatie, kan de Minister dit gebruik nu wel bevestigen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat verandert hierdoor in de opstelling van het kabinet?

De leden van de D66-fractie vragen de Ministers om een beoordeling van het politieke proces. De Ministers geven in de brief aan dat een politiek proces op dit moment nog zeer fragiel is. De Nederlandse ambassadeur stelde op 17 juni jl. in een interview met de NPO dat de gesprekken in Genève tussen de regering en de Houthi's zeer moeizaam op gang komen en tot zover slechts over het proces gaan.³ Ook spreekt de *International Crisis Group* in een rapport van de grote verdeeldheid binnen de verschillende kampen, zowel pro- als anti-Houthi. Dit zou een politiek proces nog verder bemoeilijken. Tegelijkertijd wordt het conflict in Jemen steeds internationaler. Hoe denken de Ministers dat een politiek proces vormgegeven kan worden, gezien de versplinterde belangen bij beide kampen (pro- en anti-Houthi)? Wat vinden de Ministers van de opstelling van de twee grote regionale spelers in dit conflict, Saoedi-Arabië en Iran? En wat voor rol zien de Ministers weggelegd voor Oman, die door de

¹ CNN, «Report: Saudi Arabia used U.S.-supplied cluster bombs in Yemen,» 4 mei 2015, <http://edition.cnn.com/2015/05/03/middleeast/yemen-hrw-cluster-munitions-saudi-arabia/> (bezoekt op 18 juni 2015).

² OCHA, «Yemen: Deteriorating Humanitarian Crisis. Situation Report No. 10,» 3 juni 2015, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/OCHA%20Yemen%20Situation%20Report_No.10_EN_final.pdf (bezoekt op 18 juni 2015).

³ Radio 1, «Situatie in Jemen,» 17 juni 2015, <http://www.radio1.nl/popup/terugluisteren-uren/2015-06-17/07:00> (rond 07:50, bezoekt op 18 juni 2015)

International Crisis Group aangeduid wordt als mogelijke neutrale facilitator?

De leden van de D66-fractie vragen de Ministers wat er gebeurt met het geld uit het budget van ontwikkelingssamenwerking dat voor Jemen was bestemd, maar dat door de huidige situatie niet in het land besteed zal worden. Zijn er alternatieve bestemmingen voor dit geld? Wordt dit geld in latere jaren alsnog besteed?